

С Т А Н О В И Щ Е

от доц. дфн Христо Петров Манолакев
от Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий”
по конкурса за академична длъжност „професор”,
обявен от Направление „Литература на Българското възраждане”
в Института за литература при БАН

Конкурсът за академичната длъжност „професор” по професионалното направление 2.1. Филология, научна специалност „Българска литература“ (Възрожденска литература) е обявен от Направление „Литература на Българското възраждане” в Института за литература при БАН.

Обявата за конкурса е публикувана в ДВ бр. 29/21.04.2015 г., с. 76.

За участие в конкурса са представени материали от един кандидат – **дфн Камен Василев Михайлов, доцент** в сектор Направление „Литература на Българското възраждане” в Института за литература при БАН.

Общо кариерно развитие

Завършил е специалността Българска филология в СУ „Св. Климент Охридски” през 1978 г. В периода 1978-1981 г. е уредник към Националния музей на българската литература. Редовен аспирант в Института за литература (1981-1984), в който по-късно последователно е филолог-специалист (1981-1984), научен сътрудник I ст. (1989-2004) и доцент (от 2004). През 1988 г. защитава кандидатска (докторска) дисертация на тема „Жанрови проблеми в творчеството на П. Р. Славейков”. През 2000 г. защитава хабилитация „Текст и контекст у Ботев“. През 2014 г. защитава докторски труд (за придобиване на научната степен „доктор на науките) на тема „Български/булгарски образи в рускоезична среда“.

Общо научно-изследователско развитие

Научните интереси и изследователските търсения на доц. дфн К. Михайлов покриват широк спектър от проблематизации от литературата и културата на българското Възраждане: история и поетика на българската възрожденска литература, теория на жанровете, културна антропология, история на идеите, персоналии. Вниманието му е насочено както към факта (издирване, конкретизиране и историческо позициониране, коментирание), така също и към неговото многопосочно теоретично осмисляне в координатите на социокултурния и социално-политическия контекст на епохата. Етапен за развитието му, а в по-широк план – етапен и за българознанието изобщо, е появата на неговия капитален труд „Български/булгарски образи в рускоезична среда“. Плод на дългогодишна издирваческа работа в руски архиви, на основата на открити от него материали, които се въвеждат в научното пространство за първи път, ученият предлага ново тълкуване на сложното присъствие на българските образи в руска среда за периода VII-XX в., както и за преосмисляне историята на Волжка България. През последните години доц. Михайлов активно участва като автор (с над 80 статии) и редактор в подготовката и издаването на Т. 1 от многотомната „Енциклопедия на Българското Възраждане“. Специално трябва да се отбележи и съставителско-редакторската му дейност във връзка с публикуваните от него в два тома съчинения на П. П. Славейков, снабдени с обстойни научно-критически коментари.

Описание на научните трудове за конкурса

В конкурса кандидатът участва с научни публикации, създадени в периода 2012-2015 г.:

- научна монография – 1;
- научни съставителства – 2;
- научни студии и статии, публикувани в научни списания и сборници – 17, от които 6 – в чужбина; 11 в България (2 от тях „под печат”);
- енциклопедични статии – 85.

Представяне на научните трудове

1. Монографията Мемоаристиката на ранните руско-турски войни (1768-1830). С., 2015, Печатница DPX. 430 стр., ISBN 978-619-188-030-0. изследва мемоарите, посветени на руско-турските войни в периода 1768-1830 г. Това е нова и непозната тема, неразработена и от българската историография, но също и от руската. На фона на свръхексплоатираната мемоаристика за Руско-турската война от 1878 г. в случая става дума за въпрос далечен и чужд дори и за тесните специалисти. Основната причина този обемен емпиричен материал да е забравен от изследователите е трудната му достъпност в руските книгохранилища. По-голямата част от корпуса е публикувана в текущата руска периодика в различни по характер журналистически издания от XIX в. Откриването и набавянето им е труден, продължителен и нелек процес на търсене и проучване в руските библиотеки. Интересът на автора към този тип четиво не е случаен, а възниква в хода на издирванията му за присъствието на българските образи в руския исторически, политически и културен контекст. Както бе отбелязано по-горе, те финализират със създаването на фундаменталната монография „Български/булгарски образи в рускоезична среда“. В нея обаче разглежданият материал за мемоаристиката не е включен, а е аналитично разработен като отделен и самостоятелен научен проблем. Негов резултат е именно монографията „Мемоаристиката на ранните руско-турски войни (1768-1830)“.

Структурата ѝ е изградена от дванадесет самостоятелни глави, всяка от които проследява през различен семантизиращ код как споменният разказ представя „българското“ като среща с чуждото: индивид, народопсихология, бит, култура, природа. В специално приложение (с. 317-411) в превод на автора са публикувани обширни откъси от анализираният мемоари.

Изследователската цел на монографията не е просто да въведе в научно обръщение непознат извороведски материал. Авторът не се интересува от фактологията на историческото, като епизод и събитие, а от срещата на „руското“ с „българското“, отложена в собствен разказ. Именно как разказът, по повод на факта, „вижда“ и „представя“ другия е в центъра на изследването. Авторът се занимава едновременно и с характера на описващото съзнание, и с изведената типология на чужденеца, доколкото моделирането на първото, въз основа на усвоените стереотипи, е предпоставка за специфичното създаване/сътворяване на второто. Ето защо в началото се изгражда „портретът“ на руския военен мемоарист: дворянин, обичайно

представител на висшата аристокрация. Особено интересна е предложената реконструкция на неговото „писмо”, впило моделите на конкретна литературна памет, подчиняващо се на определена жанрова нормативност. Става дума за добре намерените мотиви, които подтикват „воинът” не само да участва в дадена кампания, но след това да приеме за необходимост и да сподели пред широката аудитория и преживяванията си. Към обичайните, пряко обвързани със системата на воинското служене, стереотипи – чест и дълг пред Бог, Цар и Отечество, се надграждат и добавят и присъщите за епохата романтични литературни клишета – проява на героизъм, патриотизъм и слава. Отвъд тези, задължителни за жанровите конвенции на описващото съзнание жестове и пози на себеозначаване, авторът извлича от наратива и други, неафиширани, които рязко смъкват ореола на възвишените означения на кампанията на равнището на битовото и делничното, за да изплуват и други, съвсем не лицеприятни личностно-психологически мотивации за участие във войните: кариера, облагодетелстване, забогатяване, грабеж. Намирам осъществената реконструкция на този „втори сюжет” на писането за изключително точна и ценна. Тези външно необговорени, но отложили се в паметта на текста, битово-егоистични аргументи са важни, защото в тях е стаена и основната предпоставка за „срещата”, в която, оказва се, може да отсъства всякаква възвишеност.

Основният интерпретативен въпрос е бил да се очертаят идейните позиции на всяка от двете гледни точки – „руска” и „българска”; едната заявена, другата – реконструирана през наратива. В контекста на съществуващата дълга традиция в изучаване на българо-руските (съответно и на руско-българските) връзки, традиция, обрасла с непреодолими идеологически *pro et contra*, тук е един от най-деликатните моменти на проучването. Много от нелицеприятните факти, и за двете страни, би могло да се тушира, или вниманието да се плъзне по повърхността, деликатно заобикаляйки ръбовете. За чест на изследвача той е останал безпощадно обективен към факта. И непредубедено ни показва, че позициите и на двете страни категорично и радикално се разминават в повода и в смисъла на срещата: пред руските войски от тези кампании изобщо не стои въпросът за освобождаването на българските земи; обратно – за българите всяка една от тези кампании е извор на надежда за свобода. Така, на основата на това „онтологично” разминаване, се достига до проблематизацията на различието в гледането на другия. Точно тук са заложили и основанията за

непротичането на взаимната среща – най-често българите не биват забелязани, за разлика от врага-турчин понякога те дори абсурдно отсъстват от разказа, а когато ги има „в кадър”, представата за тях е странна и непонятна. За появилото се взаимно разминаване изследователят търси причините и в двете страни. Той е коректен да отбележи, че по онова време българите все още не са успели да докажат на европейските народи, че представляват ценностен ресурс. А при русите текат неясни идентификационни процеси – нормата на войната като битие ги притиска да видат врага, но да останат дистанцирани към сродното им по етнос племе. Очертан е широк спектър от представи и сюжети за „българина”, които в цялост говорят за абсолютното непознаване на този народ. За автора обаче е по-важно да докаже, че у русина отсъства каквато и да е мотивация да вникне в съдбата на този „чужденец”. В своите срещи описващото съзнание непрестанно се крие в употребата на стандартни формули-клишета. Това обяснява появата на предимно негативните конотации, посредством които се възприема и осмисля „българина” – враг, противник, жертва, сив, безличен и т.н. По-различен е погледът към на русина към българската земя. Двоенето на описващото съзнание – към земята и към хората - е точно уловено от автора. В отношението към природните дадености на чуждото още по-ярко изпъква въздействието на литературните моделиращи парадигми, които жанрово и стилово управляват разказа – България е и неутрална географска топка, и сух, скучун, унил пейзаж, но и намереният рай.

Монографията „Мемоаристиката на ранните руско-турски войни (1768-1830)” е ценно и приносно изследване, задълбочено и аргументирано разчупващо клишетата на межкултурното общуване.

2. Изданието „Васил Друмев (Митрополит Климент). С., ИЦ „Боян Пенев”, 2012, ISBN 978-619-188-030-0 съдържа неизвестни документи за живота на Митрополит Климент за периода 1874-1899 г., открити и обнародвани от М. Смолянинова. Книгата е снабдена с обстоен свод от коментарни бележки (с. 227-293), подготвени от К. Михайлов. Става дума за задълбочен научно-редакторски коментар, който изяснява биографията на съответните документи. Едновременно с това, изчерпателно по години, е представен житейският път на митрополит Климент. Така по същество взаимнопресичащият се коментар на „документ” и „деяние” представлява

цялостен и изготвен за пръв път (в пространството на указаните темпорални граници) летопис на живота и делото на Васил Друмев.

3. Устав на Българското книжовно дружество. Юбилейно фототипно издание. С., ИЦ „Боян Пенев”, АИ „Професор Марин Дринов”, 2014. ISBN 978-954-8712-93-4; ISBN 978-954-322-796-9. Фототипното издание е подготвено за печат от К. Михайлов и снабдено с два негови обстояйни научни коментара. Те проследяват и анализират историята на създаването на дружеството, подготовката и изработването на неговия устав. Очертана е панорамна картина на острите спорове, разгорели се във възрожденския печат за дейността на дружеството, за неговата литературна продукция. Коментарът се отличава с научна строгост и обективност и идеологическа непредубеденост.

В заключение за двете последни книги (2, 3) може да се обобщи, че ценното в подхода на К. Михайлов като коментатор е не само в постигнатата фактологическа плътност на предлаганата литературно-историческа и социо-културна реконструкция, но също и в умението му да се скрие зад факта и да постигне един неутрално-обективен глас на анализа, предоставящ на читателя възможността сам да извлече изводите.

Участие в научни форуми

За разглеждания период (2012-2015) К. Михайлов е взел участие в 13 Международни научни конференции, проведени у нас и в 4 Национални конференции.

Цитирания

Обхванат е периода на цялостното научно развитие на автора (1980-2015), като са посочени 42 позовавания у нас и в чужбина. Включени са едновременно и собствено цитирания, и рецензии за различните трудове на автора, излизали през годините. С особено висок рейтинг се отличават авторската монография за поезията на П. Р. Славейков и съставителството на творчеството на П. П. Славейков.

Преподавателска дейност

К. Михайлов е дългогодишен университетски преподавател. През годините на своето кариерно развитие е водел семинарни, лекционни занятия и спецкурсове по дисциплините „История на Българската възрожденска литература”, „Нова българска литература”, „История на българската култура” и др. в следните университети: СУ „Св. Климент Охридски” (1978, 1979); ПУ „Паисий Хилендарски” (1989-1994); Филиал институт „Любен Каравелов”, Кърджали: (1995-2004); ШУ „Еп. Константин Преславски” (1995). В периода (2005-2010) е бил лектор по български език, култура и общество в Бряanski държавен университет „И. Г. Петровски”, Русия. От 2014 г. е лектор по български език и литература в Будапещенски университет ELTE, Унгария.

Заклучение

Направените наблюдения върху научната, научно-приложната и преподавателската работа на доц. дфн Камен Василев Михайлов показват, че кандидатурата му отговаря на всички процедурни изисквания за получаване на научното звание „професор”. Научната му продукция е обемна, сериозна, задълбочена и приносна, което ми дава основание да предложа на Почитаемото Научно жури да гласува „положително” за присъждане на научното звание „професор” на доц. дфн Камен Василев Михайлов.

16.07.2015 г.

Подпис:

Доц. дфн Христо Манолакев